

Inhoud

7	Inleiding
11	Een sobere begrafenis
15	Zwitser van geboorte en Zwitser gebleven
21	Ontmoeting en samenwerking met Jac. P. Thijsse
27	Natuurbeschermers
39	Eerbewijzen
43	Meer bestuursfuncties
45	Fotowerk
65	Filmcarrière
73	Werkwijze in het veld
78	Nalatenschap
87	Noten
93	Dankwoord
94	Persoonsregister
95	Fotoverantwoording

Inleiding

Tegenwoordig gebruiken de meeste mensen hun smartphone of tablet om foto's te maken. Maar het serieus bezig zijn met het medium fotografie vraagt nog steeds om een camera, kennis van zijn technische mogelijkheden en hoe die te benutten. Daarbij gaat het vooral om het spelen met (kunst)licht, sluitertijd, lensopening (diafragma) en -lengte. Verder is voor goede beelden compositorisch inzicht erg belangrijk; denk aan de toepassing van gulden snede, diagonalen, plaatsing van de horizon en kijkrichting. Allemaal aspecten die een goede fotograaf zonder nadenken toepast; of er heel bewust van afwijkt. Alleen zo ontstaan kwaliteitsbeelden.

Maar hoe ging dat aan het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw? De handgemaakte camera's van toen waren groot en zwaar. De beelden werden vastgelegd op lichtgevoelig gemaakte glasplaten. Die zijn relatief groot, breekbaar en hebben een behoorlijk gewicht. Voor elke opname is een nieuwe plaat nodig. Fotograferen was daardoor kostbaar, tijdrovend en allesbehalve eenvoudig.

Toch besloot de Zwitserse Nederlander Adolphe Burdet rond 1908 om van de natuurfotografie zijn levenswerk te maken. Hij was toen al in de veertig. Door zijn huwelijk met een vrouw afkomstig uit een rijke familie was hij niet afhankelijk van een geregeld inkomen. Tijd en geld om zijn passie te volgen was er dus in overvloed. Hij hield van reizen en bezocht onder andere Turkije, Griekenland, Egypte, Palestina, Amerika (Yellowstonepark en National Park), Engeland,

8

Enveloppe met 12 stereofoto's

Schotland en Frankrijk. Als natuurliefhebber was Burdet vooral geïnteresseerd in vogels; zijn reizen stonden daarom vaak geheel of gedeeltelijk in het teken van de vogelstudie en -fotografie. Met zijn foto's genoot hij al snel grote bekendheid in binnen- en buitenland. Maar de statische beelden bleken te beperkt voor hetgeen hij wilde vastleggen; daarom ging hij filmen. Als natuurfotograaf was hij in Nederland een van de pioniers, als cineast was hij onze eerste natuurfilmer. Ook in die hoedanigheid genoot hij al vrij vlot grote bekendheid tot ver over onze landsgrenzen.

Door de educatieve waarde van zijn werk was Burdet in zijn tijd geliefd in natuurbeschermingskringen. Daarin bekleedde hij ook bestuursfuncties en had hij invloed. Toch stond zijn naam, uitgezonderd op fotobijbschriften, zelden vermeld in de jaarverslagen. Dat typeerde zijn bescheidenheid. Die karaktertrek kwam ook tot uiting bij

zijn foto- en filmpresentaties. Met uitzondering van de buitenlandse lezingen, waren het steeds anderen, en dan vooral zijn goede vriend Jac. P. Thijsse, die uitleg gaven bij de beelden. Burdets beheersing van het Nederlands kon daarvan niet de reden zijn geweest; dat sprak hij vrijwel accentloos. In al deze bescheidenheid was hij een 'éminence grise' pur sang.

Burdet werd door veldstudie een gerespecteerd ornitholoog. Zijn camera's gebruikte hij om zijn waarnemingen vast te leggen en te delen met anderen. Voor de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, thans Vogelbescherming Nederland, was dat een reden om hem bij zijn dood te gedenken als 'een pionier op het gebied van de vogelbescherming'. Maar zijn werk heeft ook grote kunsthistorische waarde. Het is om die reden opgenomen in de collecties van bijvoorbeeld het Rotterdamse Fotomuseum en het Rijksmuseum in Amsterdam.

Adolphe Burdet was door zijn pionierswerk van groot belang voor de vogelbescherming. Hij was hecht bevriend met J.P. Thijsse en stond daarom, net als hij aan de wieg van de Nederlandse natuurbeweging. Het is daarom tijd om hem uit de vergetelheid te halen met deze biografische schets.

Ontmoeting en samenwerking met Jac. P. Thijsse

Op een voorjaarsmorgen in 1903 trok iemand aan de bel van villa Lindenheuvel. Voor de deur stond een man, midden dertig, met kortgeknipt donkerblond haar, een grote snor en forse neus die naar de heer Burdet vroeg, die daarop tevoorschijn kwam. Met zijn pet in de hand stelde de bezoeker zich voor: 'Jac. P. Thijsse,' Thijsse woonde op dat moment een half jaar in Bloemendaal en vroeg of hij als natuurvorser af en toe het duingebied van de familie mocht bezoeken. Die permissie kreeg hij en van het een kwam het ander; de mannen raakten met elkaar in gesprek. Tussen de twee klikte het direct. Het was het begin van een levenslange vriendschap. Hoe goed die was staat mooi in een gedenkwoord over Thijsse¹⁰: 'De namen Burdet en Thijsse vormden lange tijd voor de natuurvrienden als het ware één klank. Thijsse schreef een boek, Burdet zorgde voor de illustraties, Burdet liet een vogelkalender uitgeven. Thijsse voorzag die van kernachtige en vaak humoristische bijschriften, Thijsse hield voordrachten, Burdet stelde zijn lantaarnplaten en films daarvoor beschikbaar. Ook in de vrije natuur waren zij als tweelingbroeders, [...].' Thijsse noemde zijn vriend vanwege zijn witte baard, en wellicht ook door zijn werkreizen naar het Midden-Oosten, wel 'de Sheikh'.¹¹

Als pionier op het gebied van natuureducatie gaf Thijsse veel lezingen. Aanvankelijk met behulp van tekeningen en opgezette dieren. Maar toen de natuurfotograaf Richard Tepe¹² in 1904 ook in het nog dunbevolkte Bloemendaal kwam wonen, liet hij zijn praatjes voortaan vergezeld gaan van zijn lantaarnplaten. Beide mannen kenden elkaar al lang. Samen maakten ze zwerftochten over Texel en het Naardermeer. Tepe had, net als Thijsse, veel kennis over de na-

's Rijks Museum van Natuurlijke Historie-Leiden

3.

Chlidonias hybrida (Fall.)

Aantal 1 —legset.

Dat: Juni 1938

Loc: Nederswart (b.)

Coll:

Don: Ad. Goudet

Ingekomen: 16-6-1938 Register no 7619

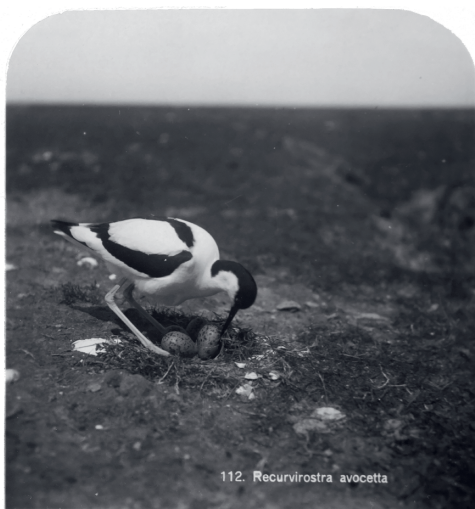

Rolfilms bestonden toen nog niet.³⁹ Er werd gebruik gemaakt van een glasplaat die aan een zijde lichtgevoelig was gemaakt. De lenzen van Burdets grote en zware houten stereocamera hadden een korte brandpuntsafstand. Om datgene wat gefotografeerd moest worden groot in beeld te krijgen, was het nodig om de camera heel dichtbij het onderwerp te plaatsen.⁴⁰ Het fotograferen van nesten was dan de enige optie. De schuwheid van de vogels legde het dan doorgaans af tegen de broed- en verzorgingsdrift en zo konden er toch mooie foto's gemaakt worden. Voor wie een indruk wil krijgen van de fotografie in die tijd is het interessant het *Handboek der practische fotografie* van J.E. Rombouts⁴¹ te lezen. Het stond ongetwijfeld in Burdets boekenkast.

Thijssse stelde zijn vriend Ad voor aan Paul Steenhuizen, die al vele jaren als natuurfotograaf actief was. Ook met hem raakte Burdet bevriend en Steenhuizen werd bovendien zijn leermeester.⁴² Over die kennismaking schreef Thijssse: 'Toen het *Handelsblad* een prijsvraag uitschreef voor fotografieën van levende vogels was Steenhuizen met zijn stereoscoopplaten nummer één. Daar is hij niet mee voortgegaan, dat liet hij over aan Burdet, nadat deze ook in den vriendenkring was opgenomen. De vriendschap en samenwerking met Burdet heeft hun beider leven lang geduurd.'⁴³

Burdet was dus zeker niet de eerste natuurfotograaf, want Steenhuizen en Tepe gingen hem voor. Maar samen kunnen ze worden beschouwd als pioniers op dit toen nog nieuwe terrein van de fotografie.

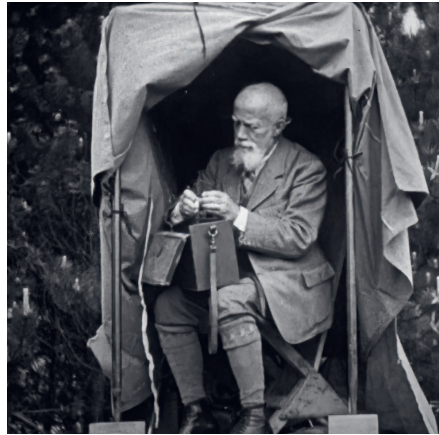
Burdet maakte aanvankelijk zowel negatieven als diapositieven

Stereofoto's van Burdet. Boven Kluut op nest, onder jongen van Ransuil in grondnest

Stereofoto's van Burdet. Boven jonge Sperwers in hun nest, onder Nachtzwaluw op nest

Burdet installeert zich voor een filmopname (stills uit een film uit 1937 over de Ransuil van Burdet).

Werkwijze in het veld

In een artikel in *De Wandelaar* beschreef Jan Drijver de zorgvuldige manier waarop Burdet te werk ging: '[...], bij hem was en bleef een foto toch steeds ondergeschikt aan het welzijn van een vogelfamilie. De natuurlijke beschutting van een nest mocht niet verloren gaan en bleek er ook maar eenig gevaar te bestaan, dat de vogels hun vrees en schuwheid niet konden overwinnen en dat het broedsel verloren zou gaan, dan werden schuilhut en toestel onmiddellijk verwijderd.'⁶⁶ De schuilhut werd daarom ook op enige afstand gezet van de camera, die in een groen geschilderd en met takken en gras gecamoufleerde houten kist stond opgesteld. Enkele dagen voor het echte fotowerk, stelde hij die kist al op; zo konden de vogels eraan wennen. De camera werd vanuit de schuiltent bediend met een balgontspanner; een lange rubberen slang met aan het einde een dito knijpbal. De luchtverplaatsing ontspande de sluiters en de foto was gemaakt. Het schuiltentje stond niet altijd op de grond. Voor het maken van watervogelbeelden werd het op een roeibootje gezet en voor het vastleggen van boombroeders op een stellage van houten palen. Zo kon hij met zijn acteurs op gelijke hoogte werken. Mooie foto's van Burdets schuilhut illustreert Thijsses artikel *Van vogelleven* in *De Levende Natuur*.⁶⁷

In een gesprek met een journalist van *De IJmuider Courant*⁶⁸ vertelde Burdet over hoe hij te werk ging bij het filmen: 'Soms zit ik uren in een ongemakkelijke houding om een paar meters film te draaien, soms loopt het ook heelemaal op niets uit en moet ik onverrichter zake terugkeeren. Voor het filmen van vogels wordt veel geduld vereist maar het is een dankbaar en mooi werk. [...] Er zijn vogels die bang zijn voor het geratel van de camera. Daar heb ik iets op bedacht.